

A FOLYTON VÁLTOZÓ

Mint régóta ismert, túl szigorú rendet, vetkőzik
le magukról a telet a fák. Hogy merném leírni
a szót, hogy szeretlek. Mindenem tombol most,
lerázza magáról hűvös göncét, a figyelmet.

Édesem voltál, édes kisfiam. Nem akarok ábrándozni
rólad. Mozdulataimban csak a rombolás öröme van.
Maréknyi csomókban képzelem le fejedről a hajjat.

Ki vagyok ma, melyik testi hibám, mindegy.
Kezem kést markol, majd kenyeret vajaz.
Úgy harapj egyszer húsba, hogy nyoma maradjon.
Vállamon szárnyat bont, ijedten cserreg a tavasz.

Kőrösi Zoltán

SZERELMES ÉVEK

– gyávaság –

Vannak olyan napok, gondolta Apa Apukája, mintha összesűrűsödne bennük az idő.

Össze-
sűrűsödik
az idő

Összesűrűsödik vagy megáll, hiszen ez majdnem ugyanaz.

Hirtelen, akárha önszántukból tennék, láthatóvá és érezhetővé válnak, gondoljuk így: felfedik magukat a titkos fonalak, amelyek az elsüllyedtnek hitt történeteket, elfeledettnek remélt mozdulatokat a bizonyosan bekövetkező jóslatokkal összekötik, akár egy hálóban, felbukkan a múlt, és mellé ereszkedik a jövő.

Fonalak?

Kötelek és színes szalagok.

Megmutatja magát az, ami elmúlt, és megmutatkozik a megsejthető jövő is, hogy ezekben a kiszakadt órákban és napokban egymás mellett ragyogjanak a már megtörtént és a megtörténésre ítélt pillanatok.

Egy örvény rántja le így a vizet, miközben persze maga a víz az örvény, a víz és a levegő és persze az iszapos mederfenékből kiálló kő, ami körül megfordulhat a sodrás.

Az ember
egy kődarab

Mert mi volna más az ember, ha éppen nem ez a kődarab.

És ha vannak ilyen napok, mert lenniük kell, akkor ez a délután, ez az este bizonyosan közéljük tartozik, gondolta Apa Apukája, és a száját kerekre csücsö-

rítve, mintha füttyörészni támadt volna kedve, hangtalanul kifújta a levegőt, kicsi fehér felhő, látta a lélegzetét.

Egy lépés, egy lehelet, két lépés, egy lehelet.

Korán jött a tél, de jól bevette magát a városba. Száraz hideg szorongatta a házakat, megállt a Tisza vize is, a hirtelen leesett hó átjegesedve csillogott a járdaszéleken, s végig a Széchenyi téri fák ágain, szerteszét szórta az utcai lámpák sárga fényeit. Innen-onnan folytonosan hallatszott a hólapátok csiszatolása, az óvatos, mégis megcsúszó lépések zaja s aztán a nevetések, kiáltások, szombat este még a hideg is másképpen hideg, a városi tanács vörös csillaga rubintosan ragyogott, a Haggelmacher söröző vastag üvegablakain páragyöngyök híztak.

Még szerencse, hogy odabent a színházban jó meleg volt: a ruhatárosok is megengedhették maguknak, hogy rövid ujjú köpenyben sürgölődjenek, s noha onnan, a sor végéről, ahová Apa Apukájáék kénytelen-kelletlen beálltak, úgy tűnhetett, hogy az előadás kezdetéig aligha fognak megbirkózni az eléjük penderített vastos kabáthalmokkal, azt nem lehetett kétségbe vonni, hogy nagyon is igyekeznek, jobbra-balra hajolgattak, ide-oda szaladtak, gombostűkkel tűzték fel a gallérokra a rózsaszínű ruhatári cédulát, fel-felszisszenve csippentették ki a papírdobozból az újabb tűt, ugye, egy fogásra akaszthatom a kettőt, a kalapokat pedig majd ide, a pult alá teszem, legyenek szívesek szólni, amikor elmennek.

A teremben hangolt már a zenekar, a hegedűk zizegésébe úgy dübbszont bele a dob, mintha végre rendet akarna teremteni a nagy izgalomban, csak hogy a helyett, hogy csend támadt volna, azonnal bekapcsolódtak a fúvósok is, és hogy még nagyobb legyen a hangzavar, mindehhez köhüntések, krákogások és tüszögések társultak, a csikorgó fagyból a benti melegben kényelmesen kiengedő orrok és torkok kényeztetései és tisztogatásai, koppanások és recsegések és persze a csoszogások, köszöntgetések és kacagások, ahogyan az ismerősöket üdvözölték a széksorok közé nyomuló nézők, s a hangokhoz csatlakoztak a mindent előntő kölniillatok, ibolya és rózsa, a friss szappanszag és az olajos padló párája, a függönyök, a falak, a színpad összetéveszthetetlen színházzsága.

Égtek az oldalsó lámpák, játszott a fényük az aranyozott gipszstukkókon.

Tudod te, hogy micsoda munka ennek a sok szép aranynak a felfestése?

Micsoda? Én nem is gondoltam arra, hogy ezek festve vannak.

Bizony ám. És mókusszór ecsettel, bólintott Apa Apukája.

Mókusszór?, csodálkozott Apa Anyukája. Hát ezt igazán nem tudtam.

A szentségít, nyom a cipőm, sóhajtott fel Apa Apukája. Töri a sarkam.

Nem látja senki, nyugodtan kifűzheted. És ne beszélj csúnyán.

Már kifűztem, de attól még tör.

Mind a ketten a legszebb ünnepi ruhájukba voltak öltözve: Apa Apukája vastag talpú, nyikorgó bőrcipőt viselt, olyan kézzel varrott cipőt, amelynek még a fűzője is bőrből volt, s hozzá sötétkék öltönyt fehér inggel és fekete nyakendővel.

Apa Anyukája magas sarkú fekete körömcipőbe bújott, fekete szoknyája fölé puha, kerek gallérú, világossárga kartonblúzt hordott, ujjbegynyi szemekből fűzött fehér gyöngysor csillogott a nyakán, akárha az odakinti jeget és havat hozta volna magával, a karjára vetve lapos, aranycsatos, fekete bőrretikül billegett. Ez volt az az ünnepi ruhájuk, amelyben lefényképezkedtek az esküvő után is,

Álmod
rubintos
ötágú
csillagok
vigyázzák,
a fényük
rád ragyog

Mókusszór

Mosoly
album

Mosoly album, Apa Apukája kissé hátrébb, de így is az újdonsült felesége fölé tornyosulva, védelmezőn és megbízhatóan, Apa Anyukája szépen fésülve, rúzs-szal, felbodorított hajjal, távolba vesző tekintettel, akárcsak a Karády Katalin.

Lassan, mintha nem is egy kötelességtudó színházi alkalmazott kapcsolná le őket, hanem elszivárogná belőlük az erő, elhalványultak, aztán csak pislákoltak s végül kihunytak a lámpák. Kezdődött az előadás. Sötétségbe borulva elhalált végre a nézőtér is, igaz, csak addig, hogy amikor aztán felgördült a függöny, csodálkozó sóhajtások, meglepett kiáltások hangzottak fel innen-onnan. A színpadon ugyanis, mintha éppen holmi tükör játéka volna, egy kicsi színpad látszott, előtte nézőtéri asztalokkal, páholyokkal, elfüggönyözhető ülésekkel. Azt, hogy ülnek is holmi gavallérok és lányok ezekben a szeparékban, csupán sejteni lehetett, ugyanis a színpadi nézőtéren ugyanolyan sötét volt, akár a valóságos széksoroknál. Viszont, hiszen mégse tükör volna ez, a színpadi színpadon éppen összecsapódott a függöny, az üresen maradt színpadocskát azonnal egy reflektor világította meg, miközben a félhomályban üldögélő hölgyek és urak tapsolni és kiabálni kezdtek.

Hogy volt! Hogy volt!

Halljuk nyolcadszor!

Éljen Szilvia!

A lelkes ünneplésre széthúzódott az orfeumi függöny, és a reflektor fényében egy vakítóan szőke, bodros frizurás, hosszú, fehér ruhában, nemzeti színeket, pirosat és zöldet mutató mellénykében tündöklő sanzonett jelent meg. Kitérta a karját, meghajolt, s ujjainak kecses intésével csendet parancsolt.

Közkívánatra, mondta csengő hangon. Legyen akkor közkívánatra a „Hej, rózsám”!

A zenekar rázendített, a hölgy könnyedén pukedlizett, bájosan félrehajtotta a loknis fejét, és még csengőbben énekelni kezdett.

Hajhó, hajhó...

Messze délen, zordon hegyek ölén...

Hahó, hej, hahó, hej...

Ott születtem, onnan jövök én...

Hol az ég sűrű hava hull,

S a gyopár alatta kivirul...

Vereczkei
Szilvia

– Ez Szilvia – súgta Apa Apukája Apa Anyukájának.

– Tudom – súgta Apa Anyukája.

– Ő fog elutazni Párizsba, illetve oda szól a szerződése, ami miatt most búcsúzik a híres pesti orfeumi közönségtől.

– Tudom – súgta Apa Anyukája.

– Tudom, hogy tudod, nem is azért mondom – szögezte le Apa Apukája.

Az orfeumi színpadon Szilvia előrelépett, és a karját továbbra is kitérve, glaszékesztyűbe bújtatott kezét hol a merész és igencsak figyelemre méltó dekol-tázsa elé emelte, hol kifordított csuklóval az ütemesen tapsoló közönsége felé nyújtotta. Közben persze ki-kinézett az igazi közönségre is, úgy, hogy mindközben nem felejtette el csábosan ringatni a csípőjét, majd ide-oda lépegetve táncolni kezdett.

– Jó, hogy ilyen hideg van – súgta Apa Apukája, ez a legjobb idő a disznó-öléshez.

– Ne is mondd, rögtön elálmosodom, ha arra gondolok, hogy holnap milyen hajnalban kell kelni – bólintott Apa Anyukája.

A színpadon addigra már eltűnt a szóke hajú szanzonek, ellenben már láthatóan nagyon gondterhelt és izgatott, frakkba és szmokingba öltözött férfiak tanácskoztak, párbajt emlegettek, és Szilvia elutazásáról beszélgettek, majd minden átmenet nélkül a Feri nevű férfi, akiről az is kiderült, hogy akárcsak a jelenlévők többsége, gróf, énekelni kezdett:

Bűnösök vagyunk mink,
Mert éccakázgatunk mink,
S nem vonz bennünket tízkor még az ágy.
Az ágy, az ágy, az ágy... válaszolták a többiek.

A vágás
előtti napon
már nem
szabad enni
adni a
disznónak

– Remélem, ma már nem adtak enni annak a disznónak – mondta Apa Apukája.

– Csak van ennyi eszük – mondta Apa Anyukája. – Meg aztán el is mondtad nekik elégszer.

– Elmondtam, az igaz, de csak a Miskáéknak, nem a gazdának. És soha nem lehet tudni, hogy elégszer-e. Az ember soha nem tudhatja, hogy elégszer elmondtad-e azt, amit akart. Illetve azt, amit el kellett mondani. Hogy egész nap csak tiszta vizet itassanak vele, de azt jó sokat.

– Jaj, ha nem csinálták, hát nekem lesz nehéz kimosni a beleket – sóhajtott Apa Anyukája.

Az előttük lévő sorból hátrafordult egy kefefrizurás férfi, hosszan méregette őket, de végül nem szólt semmit, visszafordult a színpad felé, ahol már a Bóni nevezetű, frakkos és ugyancsak grófi címet viselő férfi énekelt, majd összekapaszkodott a másik frakkos, hófehér ingmelles színésszel, és együtt fújták, miközben jobbra-balra lépegetve táncoltak is:

A lányok, a lányok, a lányok angyalok!
A férfival csak komédiáznak!

A lányok
angyalok!
A férfival
csak
komédi-
áznak

A lányok szerelme nem egyszerű dolog,
a lányok a csóktól csak ritkán fáznak!

– Ez igen! Ezek aztán tudnak táncolni – szögezte le Apa Apukája. – És énekelni is.

– Tudod, milyen boldog vagyok, hogy itt ülhetünk? – kérdezte Apa Anyukája, és a férje vállára hajtotta a fejét. – Hitted volna ezt valamikor?

– Mikor?

– Például amikor ott sétáltunk Hegyfaluban. A platánok alatt, a kőkerítésnél.

– Milyen boldog? – kérdezte meg Apa Apukája, és ültő helyében egy kissé kihúzta magát.

– Azt én még elénekelni se tudnám – mondta Apa Anyukája. – Még akkor se, ha olyan gyönyörű hangom lenne, mint annak a Vereczkei Szilviának.

Élek itt a bűnben,
aránylag még jó színben,
sőt, azt is mondhatnám, hogy boldogan! – énekelte a gróf.

– dogan, dogan, dogan! – tették hozzá a színpadi férfiak.

– Boldogan – bólintott Apa Apukája.

– Boldogan – válaszolt Apa Anyukája.

Boldogan.

Csaknem három évvel a háború után, amikor a Vár alatti német bunkerban összeszedett tüdőgyulladás újra megtámadta Gizellát, eleinte úgy tűnt, a hosszúságos kezeléssel és nem utolsósorban a még az amerikai hadseregtől kapott segélycsomagokból megszerzett s előrelátóan tartalékolt gyógyszerekkel végre sikerült a gyógyítás. Magda akkor hetekre felköltözött Budapestre, vissza a Bokréta utcába, a körúton végigdöcögő villamossal naponta járt be a kórházba, el nem mozdult az ágy mellől mindaddig, hogy egy nyári délután már a lányával együtt villamosozhattak haza Krauszékhoz. Ám korai volt az öröm: két év se telt el, amikor Gizella panaszai kiújultak: esténként megint nemegyszer lázasan feküdt az ágyba, mind gyakrabban kízó köhögések görnyesztették össze, pengék hasogatták, olyan visszatartathatlan, görcsös fuldoklások, mintha már nem is csupán köhögne, de a sírás fojtogatná, úgy folytak a könnyei, akárha izzadság ütne ki rajta.

Nem sírok, Anya, hidd el, nem sírok, csak a könnyeim jöttek elő.

Nem lehetett tovább halogatni az újabb gyógykezelést.

A legkülönösebb az volt, hogy mindeközben, dacára a láznak, köhögésnek, a háború éveinek és a sok magányos órának, mintha csak így, a megkésett lánysággal, a húszas éveinek derekán túljutva ért volna nővé, valósággal kiteljesedett Gizella szépsége. Kerek, szabályos arca megőrizte még a kislányos vonásait, festéket, púdert, rúzszt nem is használt, vállig növesztett, többnyire szabadon hagyott, hullámos, dús, sötétbarna haja, napbarnítottak tűnő arcborééhez képest világítóan kék szeme éppen hogy nem betegnek, de szépnek és egészségesnek, mi több, e szépséggel és egészséggel megelégedett, s e megelégedettségben örömet találó nőnek mutatták őt. Olyan embernek látszott, aki anélkül, hogy ezért tennie vagy küzdenie kellett volna, beleértett a saját korába, abba az időbe, amikor a legnagyobb természetességgel létezhetett.

A megismételt vizsgálatok viszont kiderítették, hogy bár a kezeléseket nyomán a kízó köhögés végül elmúlt, és szerencsére a magas láz se tért vissza többé, de maga a baj megmaradt, sőt, nem elhanyagolható: akár a tuberkulózis veszélye is fennállhat, és semmi kétség, a kórházi gyógyulás után utókezelésre is szükség volna. Így történt, hogy Márkus Gizellát beutalták Hegyfalu tüdőszanatóriumába, ő, nem sok, mindössze néhány hét, majd az ottani eredmények megmondják, mennyi lesz pontosan.

A szombathelyi vonattal utaztatták el Vas megyébe, Magda a fémsarkú bőröndbe pakolta a közelgő télre gondolva a meleg ruhákat, a gondosan összeválogatott fehérneműket, s Gizellával tanácskozva végül néhány már gyűrött, ha nem is új, de újraolvasni való könyvet raktak a ruhák tetejére.

A hegyfalui aprócska állomáson pöfögő motorú, ponyvás teherautó várta a betegeket.

Gizellát a sofőr maga mellé ültette a vezetőfülkébe, hogy egyenesen a hajdani Széchenyi-kastélyba zötyögjenek, dr. Fauszt Imre igazgató főorvos színe elé.

A kerek szemüveges, bajuszos, kopaszodó főorvos maga is még csak rövid ideje szolgált Hegyfaluban, abban a műintézetben, ahol a csaknem érintetlenül hagyott nagy parkkal, vedlett bőrű platánokkal körülvett klasszicista kastély a háború alatt épült új pavilonjával, kúrafolyosójával, majd a háború után négy évvel elvégzett emeletráépítéssel az elmúlt évig csak férfibetegeket gyógyított, majd éppen az új igazgató ambícióival és lelkiismeretes munkájával a tuberkulózis elleni harc egyik legfontosabb intézetévé emelkedve, immár buda-

Szervezett
lakosság-
csere

pesti és Vas megyei beutaltakat is befogadott. Fauszt doktor egyébként a családjával együtt ugyancsak Budapestről költözött a faluba, a csehszlovákiai áttelepítési rendeletekig a felvidéki Rozsnyón dolgozott, míg kényszerűen el nem kellett hagynia az ottani orvosi állását. A beteget az első emeleti irodájában fogadta, szertartásos kézfogással s a mindegyiküknek kijáró beszélgetéssel üdvözölte. Éppenséggel már így, anélkül, hogy a beutaltak gondoltak volna rá, a kérdéseivel és az odahagyott külvilágot s az intézet rendjét összekötő beszélgetéssel kezdte meg a gyógykezelést. Később is, mindaddig, míg Hegyfalun laktak, gondja volt rá, hogy a kétszázötven ágyas intézmény minden egyes beutaltjáról, kedélyükről, jókedvükről és bánatukról személyes tudomása legyen.

Az intézet szigorú rendjében és a mindennapi kezeléseket egymásba folyó sokaságában összeolvadtak a napok és hetek.

Gizella gyorsan gyógyult: láz nem tért vissza többé, és elmúltak azok a régebbi, egész napokat elszürkítő, bágyasztó gyengeségei is. Úgy érezte, itt az Alpok alján, a kastély körüli platánok és a távolabbi, a mohos törzsű, öreg tölgyfák alatt sétálgatva nem egyszerűen a gyógyulását várja, de valamiként azt a változást is, amivel értelmet kaphatnak az elmúlt szorongató évek: visszatalált ahhoz a semmit nem tudóan boldog, fiatal lányhoz, aki hajdan a faluban, a hamar árnyékosodó szobában a ponyvaregényeket lapozgatta, vagy a kiégett patakparton oly élvezettel bámulta a klottgatyás, barnára sült fiúkat, miközben könnyen elpirult egy hadnagyi egyenruhát viselő fiatal férfi csúfondárosnak hitt kérdéseitől. Talán a napok egyformasága vagy a kezeléseket mégiscsak személytelen ismétlődése tette, mindenesetre maga se tudta volna megmondani, miért, de egyre erősödő bizonyossággal érezte, hogy itt, ebben a kis faluban valami új kezdődik el az életében. Mint amikor egy hosszú nap délutánján hirtelen történik valami, kisüt a nap, vagy feltámad a szél, meglehet, nem is több, mint egy pillanat, ám akkortól megfordul az idő.

Megfordul
az idő

Egyébként valóban egyre többet sétálgathatott, ugyanis a gyors és látványos gyógyulás jutalma gyanánt négy hét elteltével a délelőtti fekvőkúrát dr. Fauszt igazgató úr sétákra engedélyezte váltani, mi több, még biztatta is Gizellát, hogy jól felöltözve ne csupán a kastélyparkot járja be, de ha az ereje engedi, menjen ki a faluba is, sőt a határban tegeyen nyugodtan hosszabb sétautakat.

– Csak aztán vigyázzon ott a sűrű fák között!

– Vigyázzak?

– Egy ilyen szép fiatal lány, ha egyedül jár, még egyszer csak azt veszi észre, hogy elrabolják! Vagy nem is bánná azt a lányrablást talán?

– Folyton tréfál a főorvos úr.

– Ejnye, talán nem tartja szépnek magát?

– Nem vagyok én már olyan fiatal, főorvos úr.

A kijárattól a kerítéskapuig ötszáznyolcvan lépés az út.

A kaputól a bejáratig ötszáznyolcvan.

A kapunál álló kőoszlopok északi oldala egészen zöld, úgy belepte a moha.

A hatágyas kórteremben éppen az ő ágyára süttött a bágyadt januári nap, kopott vérfolt a párnahuzaton a kórházi pecsét.

Mozdulatlanul feküdt, mint aki még alszik, behunyta a szemét, és így bámulta az odabenti káprázatot: a fertőtlenítőszagú felmosások, a keményített ágy-neműk ellenére felidéződtek benne azok az elsüllyedt reggelek, érezni vélte a régi napsütés illatát, amikor a faluban még az ébredés után is az ágyban heve-

Az Alpok-
alján sok a
csapadék

részett, felhúzta a hűvös paplant egészen a homlokáig, feküdt a homályban, és az ujjai hegyével végigsimította a kezét, a keze fejével a mellét, akár valami kicsi macska rózsaszín orra, olyan volt a bimbó érintése.

Kiáltani akart, de benne rekedt a hang.

Az volna a boldogság, ha már a múlt emléke se fáj?

Az a boldogság, ha a test nem is ad hírt magáról.

Méhek
táncoltak
az ablak
előtt

Persze akkor reggelente nem csupán a napsütésre, de a méhek elszánt zúgására ébredt, itt pedig a kórtermi társak mind hangosabb beszélgetése, köhögések, a folyosói lépések, az ajtók csapódása, az edények zörgése verte fel.

Mozdulatlanul feküdt, mint aki még alszik.

Nem a szél fúj, hanem a levelek és az ágak várakoznak.

Oldalra dőlnek odakint a fák.

Nem csak aludni jó, de továbbaludni a legjobb.

Nincs is olyan, hogy idő: csak pillanatok vannak, az egymásra következő, különálló, soha össze nem kapcsolódó pillanatok.

Február közepe volt már, az utakon mindenütt elolvadt már a hó, szombat délután, amikor az egész heti tréfálgozás és évődés után tulajdonképpen mégiscsak váratlanul, de legalábbis hirtelennek tűnő elhatározással, a Fauszt főorvos ötletének és buzdításának engedve a beutaltak közül öten, mind budapestiek, jól beburkolózva felültek Szele János, az intézeti kocsis mögé a régi intézeti hintóba, és áthajtottak két faluval odébb, Szelestére.

Hamvazó-
szerda

Sötétedett, mire odaértek, ám könnyen megtalálták a kocsmát, ahol a helybeliek a hamvazószerda előtti utolsó farsangi bált tartották, mert már messziről hallhatták a zenét. Hosszúkás fényeket vetettek az útra az ablakok, a folyton nyitva maradó ajtón mintha gőz csapott volna ki, úgy bodorodott az odabent pára.

A teremből alighanem valahová hátulra pakolhatták az asztalokat, a székeket pedig a falak mellé állították, hogy helyet szorítsanak a táncnak, hiszen a jelek szerint a falu apraja-nagyja ott szorongott. A zenekar tagjai, egy tangóharmonikás, egy mandolinós és egy nagybőgős, ingujjban serénykedtek a sarokban, mint ahogy a jelek szerint mindenki másnak is melege volt, izzadság keveredett az olajos padló szagával, cigarettafüsttel és a söntéspult kesernyés páráival.

A kocsmá-
padlójának
olajos szaga

Ne maradjunk sokáig, mondta Gizella.

Ugyan már, a zajt és a szagokat hamar megszokod.

Azt lehet, de akkor még mi lesz az emberekkel.

Csakhogy a Szele János, a Gizelláék kocsisa nemigen akart elsietni, visszanevetett a beutaltakra, megpödörte a bajuszát, aztán maga is odasorolt a pult mellé, mi több, hátát az emelvénynek vetve máris egy füles korsót szorongatott a kezében, elégedetten nézve a sokadalmat.

Gizella nem merészkedett át a tömegben, leült a legközelebbi üres székre.

Arra gondolt, hogy ebben a melegben le kellene vetnie a kabátját, micsoda hideg lesz majd, ha végre visszaindulnak, különösen a kocsin átfújja majd a szél, ez az, amitől a leginkább kellene óvakodnia, de elképzelni se tudta, hogy akkor hová tenné, miként ügyelne rá, ráadásul az eddig a szekrényben őrizgetett blúza és a szoknyája érne ehhez a kétes tisztaságú székhez, nincs kétség, jobb, ha melege van, a kabát marad.

Sűrű cigarettafüst kavargott a fejek fölött, két csupasz, bura nélküli villanykörte világított a mennyezetről. Idebent gyengének és erőlködőnek tűnt a fényük, miközben odakintről még úgy hatott, valósággal ragyognak az ablakok.

Páracsíkok híztak az üvegen.

Régen érzett gyengeség vett erőt Gizellán; nem is csak gyengeség, de bódító, leküzdhetetlen álmoság: érezte, hogy tüzel az arca, akárha lázas volna, de még ahhoz is bágyadtnak gondolta magát, hogy kigombolja a vastag szövetkabátot, vagy a kendőjét leoldja a nyakából.

Hátrahajtotta és a falhoz támasztotta a fejét.

Micsoda nevetséges zenekar ez, a tangóharmonika és a mandolin és hozzájuk a bőgő brummogása.

– A kisasszony nem idevaló, ugye?

– Kisasszony?

Fiatal férfi állt Gizella előtt, nem is látta jól az ellenfényben, csak annyit, hogy talán katonaruhában van, előrehajolt, a zubbonyán megcsillantak a gombok.

– Maga katona?

– Láthatja. Nincs melege abban a vastag kabátban?

– Nem úgy értem. Ez a foglalkozása?

– Dehogy. Szabadságra engedtek haza. Nincs egy órája se, hogy hazaértem Szegedről. Szóval, nincs melege?

– De igen. Azt hiszem, nagyon is melegem van.

A férfi leguggolt Gizella széke elé, így a lány a ráeső fényben már jobban láthatta az arcát: a kissé széles állat, az erős, kiálló pofacsontot, a hátrafésült, sűrű haját, a kék szempárt.

Önkéntelenül húzódott hátra.

– Mi a baj? Megijesztettem talán?

– Nem, dehogy. Csak nagyon hasonlít valakire.

– És az jó?

– Nem is tudom. Valakire, akit alig ismertem.

A zenekar elhallgatott, s a pillanatnyi csend után kiabálás, nevetések, poharak csörgése, székek csikorgása olvadt össze erősödő hangzavarrá.

– Hát pedig mi még nem találkoztunk, az biztos. Mert ha találkoztunk volna, arra emlékeznék, nekem elhiheti.

– Emlékezne?

– Bizony. És hol van az, akire annyira hasonlítok maga szerint?

– Nem tudom. Évekkel ezelőtt láttam, még a háború végén. Talán meghalt, de az is lehet, hogy csak messze jár.

– A háborúban? Hát akkor az biztosan nem én voltam. Én a háború alatt ki se mozdultam a faluból. Na jó, Szombathelyre bejártunk biciklivel, de máskülönben itt leventéskedtünk a faluban. Tudja, mi az a leventesség?

– Persze hogy tudom.

– Szébb jövőt! Így kellett köszönnünk. Fogadom, hogy teljesítem leventekötelességeimet, melyekkel Istennek, hazámnak és honfitársaimnak tartozom! Ez meg a fogadalmunk volt.

– Ne viccelődjön, mert még bajba kerül!

– Kisasszony, nem viccelődik itt senki. Itt gyakoroltunk kint a patakparton, kispuskával is lőttünk, csodálatosan masíroztunk fel és alá.

Megcsil-
lantak
a gombok

Pofacsont

Szebb
jövőt!

– Maga azt nálam is jobban tudja, hogy nem tanácsos manapság a leventeséget emlegetni. Különbén is, miért guggol itt előttem? Úgy viselkedik, mint egy gyerek.

– Talán mert az vagyok. A leventeségből meg nem lesz baj, hacsak el nem árul.

– Különös egy ember maga. Itt guggol előttem, és még a nevét sem tudom.

Csaknem tíz óra volt már, amikor visszaindultak. A katonaruhás férfi a lovas kocsiig kísérte Gizellát, kezét szorított Szele Jánossal, és megígérte, hogy másnap, azaz vasárnap reggel ott fog állni az intézet kapujánál, Gizelláé a döntés, kijön-e hozzá, hogy együtt sétálhassanak.

Valóban ott volt, és virágot is hozott.

Most nem a katonaruhát viselte, nem mintha szabad volna átöltöznie, hiszen csak négynapos szabadságot kapott, hajolt le Gizellához, íme, most rábízta az életét, hiszen ha a kisasszony beárulja, őt már azonnal viszik is el, az is biztos, hogy fogdába kerül, ki tudja, mikor szabadulhat onnan.

– Látom, megint csak bolondozik. Hát maga mindig ilyen?

– Dehogy bolondozom. Csak egyszerűen örülök annak, hogy a kisasszonnyal vagyok.

A vastag, felhajtott gallérú posztókabátjában és kissé már rövid, sötétkék öltönyében a férfi még fiatalabbnak látszott, mint katonaruhában az előző este. Elmondta, hogy Kovatsits Sándornak hívják, tudja meg a kisasszony, erre felé nem ritkák a horvát eredetű nevek, azt tartja a hagyomány, hogy valamikor a Mária Terézia idejében, a hosszú háborúskodások után hozatták ide a betelepülőket délvidékről, vagy legalábbis beengedték őket, jószágostul, családostul, ahogy felvándoroltak új hazát keresve. Ott, a faluban él a családja, olyannyira, hogy a kocsmá, ahol találkoztak, két évvel ezelőtt még a Kovatsits-kocsmá volt, az apja, vagyis a Papa üzemeltette, meleg ételt is felszolgáltak, a hátsó házrészben télen-nyáron mészárszék működött, naponta vágtak disznót, a debreceni volt a specialitása, bő leveses, vörösre füstölt, paprikás debreceni, ha nem akart senki ebédelni a kocsmában, elég volt csak megfőzteni egy párat, s kivinni ajándékba valakinek, az illata aztán elintézte már a többi, sorra rendelték az ételket, még az utcáról is bejöttek. A szemközti oldalon, a templom felé volt a Hangya-bolt, azt pedig az anyja, vagyis a Mama vezette. Öten vannak fiútestvérek, a híres Kovatsits fiúk, ilyen magaféle nagydarab, erős ember valamennyi, illetve alighanem az lesz, hiszen a legkisebb, az Attila még csupán gyerek. Pedig a Mama inkább törekeny alkatú, csöndes, finom asszony, a Papa pedig egyáltalán nem magas, igaz, széles vállú, erős, kemény ember, olyan kipödört bajszot visel, mint a bikaszarv, a fejét viszont kopaszra borotválja, háromnaponta húzza le a fenőszíjon csattogtatott pengével. És hogy mióta csak az esztétika tudja, folytonosan ott dolgoztak a hentességben és a kocsmában is, mert hol a Papa keze alá kellett segíteni, hol az állatok körül, délután pedig a húst hordták ki, például a Kemál Jusuf főherceg sárga vadászkastélyába is, ahol a hátsó udvarban hegyes vascölöpök voltak leásva a földbe, arra kellett felszúrni a darabokat, hogy a török főúr nagy gonddal idomított fehér szelindekjei ne hogy port is nyaljanak. Délután három órára kellett mindennap odaérni, ebben nem volt kibúvó, a többi fiú játszhatott, de neki a kiskocsival kellett dolgoznia. És az osztrák vadászmester már akkor a lánccal babrált, hogy ők még le se pakolták az utolsó húsdarabot, ez volt a legnagyobb öröme, hogy majd egyszer korábban

Mária
Terézia

Kifreccsent
a debreceni
leve

Kipödört
bajusz,
mint
a bikaszarv

engedi szabadon őket, szaladni kellett kifelé, a kutyák pedig veszettül ugattak, rángatták a karikás láncokat, mintha tudnák, hogy eljön az idejük. Odafelé és vissza a kocsmához zörgött végig az úton a négykerekű kiskocsi, amin a letakart húsokat húzták, megőrült ettől a falu minden kutyája, különösen egy hatalmas németjuhász, a régi paplak léckerítésénél, csendben várt, majd kidugta az orrát, érezni lehetett a leheletét, ahogyan lesből támadva ugatott, tudta, hogy jönni fog, és mégis megrémült minden alkalommal. Csakhogy egyszer rákésztült már odahaza, és az üres kocsival visszafelé zörögve megvárta, amíg az a kutya újra kidugta a kerítéslécek közt a pofáját, és a fekete nyelvű, széles szeletelőként villámgyorsan végighúzta a kerítés előtt. Mintha dióbél nyílt volna meg, úgy hasadt el a penge alatt a németjuhász orra, azt a vonítást soha nem felejtí el.

A szét-
hasadó
dió bele

Újságpapírba csavarta a véres kést, úgy vitte tovább, a hóna alatt, otthon pedig szó nélkül csempészte vissza a helyére, a többi kés közé.

Ott a kocsmában és a mészárszéken kitanulták a vágást és a feldolgozásokat, kamaszkorától nem is volt olyan év, hogy ne kapott volna orbáncot, viszont egyetlen taglóütéssel tud leütni egy marhát, ha kell.

Tíz
kilométer
biciklin

Tíz kilométert kerekezett a városig, Szombathelyig minden kora reggel, mert a szüleik iskolába is járaták őket, mindenkit úgy, hogy a boltból, a kocsmából, a hentességből továbbvigyen valamit, a legidősebb fiút például szakácsnak, a másodikat fűszeresnek adták, őt, a középsőt hentesnek és pincérnek taníttatták, az öccsét pedig könyvelőnek. A kicsiről még nem is dönthettek, amikor jött az államosítás, egyik napról a másikra, elvették a Papától a kocsmát és a mészárszéket is, kis híja volt, hogy kuláklistára nem kerültek. A boltot a Mama még továbbvihette két évig, de mostanra már megszűnt az is.

Ő éppen letette a hentesvizsgát, amikor megjött a behívója, gondolkodni se igen volt idő.

Soha nem járt addig Szegeden, mi több, még az Alföldön se, csak a Petőfi Sándor verseiben olvasott róla, hogy aztán meglássa, valóban olyan ott a hajnal, mint amilyen a tengervíz fölötti napfölkelte lehet.

Most négy napra jött csupán haza, fél év után, majd' beleőrült, hogy kivárja, minden hiányzott neki, a szagok, az ízek, a hangok is, négy nap jutalomszabadság, a kiváló lövészetért és a magaviseletéért is, tudja, hogy ezt mondta már, de folyton az eszébe jut, hiszen soha nem gondolta volna, hogy így repülhet az idő, a családjához utazott haza, s lám, nem is érdekli más, csak hogy a kisasszonnyal beszélhessen, nem lehet, hogy visszautazik Budapestre, és aztán nem is látják többé egymást.

Ötszáznyolcvan lépés a kijárattól a mohos kőoszlopokig.

Ötszáznyolcvan lépés a kőoszloptól a lépcsőig.

Február közepén az újságok is megírták, hogy immár visszavonhatatlanul vége a háziurak országlásának: a nép minden házingatlant államosított.

Mire Gizella visszavonatozott a fővárosba, s megérkezett Krauszékhoz, már ott várta Kovatsits Sándortól az első levél.

A másik, a falubéli címüket a válaszában írta meg, kedves Sándor, ha levelet ír, hát a következő héttől ide írjon, mert a nyár végéig bizonyosan ott leszek, valójában ez a mi falunk, édesanyámmal töltöm az időt.

Aliz néni az ajtófélfának támaszkodva nézte, ahogyan Gizella összehajtogatja a frissen vasalt ingeket, szépen, egymásra fektetve rakja be őket a vasalt sarkú bőröndbe.

1952:4. tvr.
A ház-
ingatlanok
államo-
sításáról

A könyveket fölsorakoztatta a szekrény tetejére, nemigen lesz időm mostanában ezekre, mosolygott a nagynénjére.

Kislányom, tudod te, milyen öreg vagyok már, fonta össze az ujjait a hasa előtt Aliz néni.

Tudom, néni.

Figyelj rám: ha valami elől úgyse tudsz elfutni, fordulj szembe vele, és lépj hozzá közelebb,

Mit akarsz ezzel mondani, néni?

No hiszen. Tudod te azt.

Tudom, hajtotta le a fejét Gizella.

És eljössz hozzánk, ugye, kislányom, megígéred?

Eljövök, amikor csak lehet.

Gyere el hozzám, amíg még lehet.

Még fél
év kell

Hetente háromszor, olykor négyszer is kerülték egymást a leveleik: még fél év kell, írta Gizella, és akkor megkaphatja a tanítónői oklevelét, az elsők között, akik a tavaly bevezetett levelező oktatáson végeznek, még egy év kell, írta Kovatsits, és befejeződik végre a szolgálat.

Még egy
év kell

Rákosi
Mátyás
60 éves

Március elején az egész ország megünnepelte Rákosi Mátyás hatvanadik születésnapját.

Április végén Gizella vonatra ült, és elutazott Szegedre.

Tudod te, hogy egyáltalán hová még, kérdezte Márkus Magda.

Gyere velem, örülnék neki. Úgyis meg kell aludni Aliz néniéknél, hogy időben odaérjek szombaton. És majd sétálgatok, mint egy turista, azt mondják, Szeged igazán szép város.

Nem is ismerheted azt a férfit, ráadásul azt monddod, fiatalabb nálad két évvel, rázta meg a fejét Magda.

Te sem ismered, bölintott Gizella. Nem ismerem, de te sem ismered. Még csak nem is láttad.

ízlelés
szaglás
tapintás
látás
hallás

Szombat kora délután volt, amikor a városszéli laktanyától a poros útszélen befelé sétálva Kovatsits Sándor elmesélte Gizellának, hogy náluk valahogy akként született az öt fiúgyerek, mintha mindegyikük egy-egy érzékelést akart volna megtestesíteni: Feri, a legidősebb, aki szakácsnak ment, a legjobban az ízlésében bízott, István, aki fűszeresnek állt, a szaglására volt büszke, ő, a középső fiú csak akkor hitt a világnak, ha meg is foghatta, ami a szeme elé került, az öccse, Géza viszont már kicsi gyerekként szeretett festegetni, aztán az első összegyűjtött pénzéből fényképezőgépet vásárolt, a legkisebb, az Attila pedig odavolt a zenéért, alig érdekelte egyéb, egyedül tanult meg mandolinoszni, hangról hangra, folytonosan pötyögtetett, igaz, nem is úgy játszotta a dallamokat, mint mások, már messziről fel lehetett ismerni, ha az ő kezében volt a hangszer. És hogy a Papa ott, ahol a hátsó kert kezdődik, a pajta mellett, minden fia születésekor egy diófát ültetett, talán maga se hitte, hogy ilyen sok helyre lesz szükség, öt diófa áll most sorban egymás mellett, a hátsó kertben almafák és körték, szilvafák és meggyek vannak, nyár közepétől darazsaktól remeg a levegő, de itt a diófák növekednek, összeér a lombjuk, ahogy egymás felé hajolnak. Kovatsits négyórányi eltávozást kapott, éppen csak beérhettek a szombat délutáni belvárosba, aztán már fordulni is kellett, mert lejárt az idő.

Az öt diófa
lombja
összeér

Hazafelé Gizella úgy utazott át Budapesten, hogy nem állt meg Krauszéknál.

Lépj közelebb.

Nézte a fákat a vonatablakból, látta, ahogy a könnyű nyári szél is úgy hajlítja meg őket, hogy összeérnek a leveleik.

A Grand-
motoros
cséplőgép

Forró volt az az évi nyár a faluban, a termés se volt rossz, hamar véget ért az aratás, alig vontatták vissza a gépállomásra a cséplőgépet, amikor már meg is érkeztek a begyűjtők. Sorra járták a portákat, még a domboldali házakat is, ott a teherautó csak addig ment fel, ameddig a löszúton lehetett.

Kovatsits arról írt, hogy kivezényelték őket is, segédkezni a mórahalmai begyűjtésnél. Keresztbe fektetett géppisztollyal álltak körül a teherautót, lássák a parasztok, hogy nincs kibúvó, a kötelességet teljesíteni kell. Az egyik módosabb gazda, mire odaértek, nem csak bezsákolta a gabonát, de a felét a termésnek el is rejtette előlük, a háztól egészen messze eső, elvadult méhesnél, az akácfa tövétől ásták elő végül a zsákokat, az az ember mutatta az utat, aki két éve még a gazda napszámosa volt.

Sírt mind a kettő, amikor az utolsó zsákot is a teherautóra rakodták: a gazda a gabonáját és a családját siratta, a cseléd meg azt az életét, ami addig, a begyűjtési teherautó megérkezéséig tartott.

Mi legalább békében megvagyunk, írta Gizella.

16 arany-
érem
Helsinki-
ben

Az újságok nagybetűs hírekben adtak tudósítást a magyar olimpiai csapat Helsinkiben aratott sikereiről, augusztusban pedig a minisztertanács fogadást tartott a soha nem látott diadal, a tizenhat aranyérmes nyert magyar olimpiások tiszteletére.

Magda kevés megrendelést kapott a faluban, az is inkább javítás, néha szűkítés, kiengedés, igazítás volt. Mégis, nemhogy más foglalatosság után nézett volna, inkább szerette, ha a fiatalabb lányok délutánoként eljönnek hozzájuk, szívesen mutogatta a régebbi divatlapokat, a mesterség fogásait, azt tervezte, hogy majd varrótanfolyamot indít nekik.

Gizella esténként sokáig égette a lámpát, szinte csak találmra felütve lapozgatta a régi könyveket, vagy a meg-meglódulva mozgolódó árnyékokat nézte a falon. Visszaszokott a késő reggeli kelésre; bámulta a napfény piros karikáit behunytt szemhéja mögött, s ha a paplant a szeméig húzta, a sötétségben tisztán látta Kovatsits Sándor arcát, az erős pofacsontot, a széles állat, a kék szempárt, a hátrafésült, sűrű haját.

Néha, amikor félálomba süppedve nem tudott parancsolni a testének, a fejét hátraszegve, a száját összehérselve fojtotta el a kiáltásait; érezte, ahogy a nyakán megfeszülnek az erek.

Milyen kesernyés a kicsorduló nyál.

Ki mondta azt, hogy éjszaka nem lehet parancsolni a vágyaknak? Hiszen az éjszakára ott vannak az álmok, de nincs nehezebb, mint az elalvás, és nincs nehezebb, mint a hajnal.

Végére járt már a nyár, amikor megállt a konyha bejáratánál, az ajtófélfánál. Magda a tűzhezlyél épp a kisajtót csukta vissza, a fehér fazékban feltett víz alatt élesztette fel a tüzet.

– Bocsáss meg, anya.

– Megbocsátani? Miért?

– Fáradt és álmos vagyok, sokáig olvastam tegnap éjszaka.

– Emiatt bocsássak meg?
 – Eddig úgy hittem, csakis a szerelem az, amiben megáll az idő.
 – Szerelem?
 – Igen.
 – Te itt tényleg szerelemről beszélsz? Nekem?
 – Tegnap éjszaka arra gondoltam, hogy talán a meg nem születés lehet a legnagyobb adomány.

– Gyere ide, kislányom.

Október volt már, amikor Márkus Magda először találkozott Kovatsits Sándorral. A férfi úgy utazott haza szabadságra, hogy útba ejtette Magdáék faluját. A sapkáját levéve állt meg a bejáratnál, széles válla betöltötte az ajtókeretet, zubbonyán megcsillantak a sárga gombok.

Magda hátrahőkölt a meglepetéstől.

– Elnézését kérem, asszonyom, nem akartam megijeszteni.

– Kérem, én nem ijedtem meg, csak meglepődtem. Nagyon hasonlít valakire, akit néhány évvel ezelőtt ismertem.

– Valakire?

– Nem ismerheti. Régen volt. Egy katonára, akinek a háborúban az életünket köszönhattük.

– Akkor sokat köszönhetek neki én is.

– Ugyan, nem is magyar volt. Alig emlékszem már rá.

Korán jött a tavasz, mégis gyászt hozott: márciusban, március elején mondta be a Rádió, és másnap már megírták az újságok is, hogy Moszkvában meghalt Sztálin.

Két esküvő Mire Gizella megkapta a soproni tanítóképzőből az oklevelét, megszületett a megegyezés is: két esküvőt tartottak, az egyiket a sárvári tanácson, szombat délelőtt, a másikat pedig Kovatsitsék falujában, késő délután, feltűnés nélkül, a katolikus templomban. Az utóbbi ügyintézését, beleértve a kedvezést, vagyis a kihirdetések elhagyását, Bianca, egy Sopronból a faluba visszatelepült rokon vállalta magára, aki az apácarendek feloszlata után tért haza, s azóta rendszeresen a plébános és a plébánia körül is elvégzett egy-két házimunkát.

Éjféli mise – Utoljára az éjféli misén jártam itt – súgta Gizellának Kovatsits Sándor. – Pedig régen még ministráltam is. Dicsőség égben az Istennek. Dicsőség földön az embernek. Most csodálkoznának ám Szegeden, ha látnának.

A jegygyűrűt jobb híján a Papa és a Mama régi, félretett gyűrűjéből csináltatták, ha vékonyka lett is, szépen csillogott az újdonsült asszony és férj kezén.

Legyetek boldogok, és mihamarabb gyertek el hozzám, üzente Magda. Várlak benneteket. Kislányom, ugye tudod jól, ha az állapotom engedné, én is ott lennék veletek.

Sötétedés előtt az udvaron Gizella kattintotta el a Géza fényképezőgépét, amikor a család férfitagjai a pajta deszkaoldalánál, a még csak lombosodó diófák előtt egymás mellé álltak, hogy megörökítsék a napot. Öt fiútestvér és az apjuk; a Papa akkor éppen olyan magas volt, mint Attila, a legkisebb gyerek, hat férfi, kigombolt nyakú fehér ing, sötét zakó, a karjuk, a válluk könnyedén egymáshoz ért, kis terpeszben, úgy a legkényelmesebb, a láb szinte már mozdulna is, hogy indul tovább, előrelép.

Az összekapaszkodó asszonyok, a Mama, Rózsi és Erzsi, a két idősebb testvér feleségei a hátsó kertet elrekesztő léckerítésnél álltak, onnan nézték a férfiakat, majd együtt mentek be, hogy az ünnepi asztalt megterítsék.

– Köszönöm, hogy befogadtak – mondta Gizella.

– Soha nem volt lányom – válaszolta a Papa. Az öklét az asztalra ejtette, tar feje megcsillant az asztal fölötti lámpa fényében. – A mi családukban ez nem volt szokás.

– A Papa nem szokott inni – súgta Kovatsits Sándor Gizellának.

– Semmi baj.

– Öregnek születtem, és öregem halok meg, ezen soha nem akartam és nem is tudtam volna változtatni – mondta a Papa.

– Gyere, ülj ide mellém egy kicsit – simította meg Gizella vállát a Mama. – Nem baj, ha átkarollak? Örülök, hogy itt vagy velünk. És örülök, mert tudom, hogy vigyázni fogsz a fiamra.

– Vigyázok, Mama.

– Jól teszed, mert ez csak egy nagy számár.

Azt tervezték, hogy Gizella elfogadja az Ikervárott felkínált tanítónői állást, oda kerékpárral is át lehet járni, Kovatsits pedig a Papával a hentességet viszi tovább, húsrá mégiscsak szükség lesz mindig, és akkor kell a jó szakember is. A szelestei ház kert felőli hátsó szobájában jól elférnek, az Attila, amikor nincs az iskolában, majd előre, a szülőkhöz költözik.

Két hónappal a szolgálat letelte előtt Kovatsitsot behívták az ezredirodára. Hidegkúti százados, a laktanya politikai tisztje ült az íróasztal mögött, jobbról is, balról is gondosan átkötött dossziék sorakoztak mellette, de a kezében csupán egy papírlapot tartott.

– Pihenjen. Maga jó katona, Kovatsits elvtárs. Elégedettek vagyunk magával, tudja?

– Köszönöm, százados elvtárs.

– Megbízható, becsületes ember. Háromszor kapott jutalomszabadságot, fiatal felesége van, látom, hogy a lövészetből és a gyakorlati tárgyakkól kiválóan teljesített, a politikai foglalkozásokon is kiemelkedett.

– Igyekeztem, százados elvtárs.

– Persze van, amikor az igekezet kevés. Maguknak otthon boltjuk volt, meg kocsmájuk, ugye?

– Már megszűnt mindegyik, százados elvtárs.

– Nem szűnt meg, a népé lett.

– Igen, százados elvtárs.

– De azért nem is ment rosszul a soruk, ugye, Kovatsits?

– Sokat dolgoztak a szüleim, százados elvtárs. Idősek már, mi pedig öten vagyunk testvérek.

– Hát egy ilyen szép családról gondoskodni kell. Nem is beszélve a fiatal feleségről. Tanítónő, ugye?

– Nemrég kapta meg az oklevelét. Levelezőn fejezte be, sokáig betegeskedett, azért.

– És mit gondol, használt magának a szolgálat?

– Sokat változtam, százados elvtárs.

– Előnyére?

– Igen, azt remélem, százados elvtárs.

– Már nem az a tanulatlan falusi hentesegéd, ugye?

– Már nem, százados elvtárs.

– És azt is tudja, hogy milyen sok ellenség fenyegeti az országunkat, ugye?

– Tudom, százados elvtárs.

– Olyan időket élünk, amikor szükség van a megbízható emberekre, a nép fiaira.

– Értettem, százados elvtárs.

A nép fiai
irányítják
az országot

– Olyan időket élünk, amikor a nép fiai vehették végre a kezükbe az ország sorsának az irányítását. Olyan időket élünk, amikor meg kell védenünk a hazánkat és a néphatalmat a külső és belső ellenségek ellen. Tudja, mit jelent ez?

– Igen, százados elvtárs. Illetve nem egészen, százados elvtárs.

– Maga abban a kitüntetésben részesül, hogy jelentkezhet továbbszolgálatra. Altiszt lehet, aztán pedig, ha megállja a helyét, talán mehet még főiskolára is.

– Értettem, százados elvtárs.

– Figyeljen ide. Három napja van, hogy beadja a jelentkezését. Még tiszt is lehet magából, Kovatsits, olyan, mint én.

– Értettem, százados elvtárs. Én a leginkább az élelmiszerekhez, azon belül is a húsáruhoz értek.

– Majd az is elválik. Tudja, milyen nagy munkák kezdődtek itt a határon a tavasszal, ugye?

– Jelentem, nem tudom, százados elvtárs.

– Helyes a válasz. Nincs választásunk, meg kell védenünk magunkat. És ehhez nem csak jó katonákra, áldozatokra, kemény munkára, de megbízható vezetőkre is szükség van.

– Értettem, százados elvtárs.

– Még valami. Ezzel a névvel maga ne legyen katona. A határ túloldalán ott áll ugrásra készen az ellenség, les ránk, minket figyel, a jólétünkre, a népi demokráciára tör, maga meg olyan nevet visel, mint ők. Itt van, tessék, fogja csak, felírtam erre a papírra három nevet, látja, még a kezdőbetűket is megtarthatja. Mire megírja a jelentkezését, döntse el azt is, a háromból melyikre magyarosít. Kovács, Konrád, Katona. Tisztességes magyar nevek, ugye? Na, gondolom, maga biztosan a Kovácsot akarja, mégiscsak az volna a legközelebb, ugye? Akárhogyan is, bármelyiket büszkén viselheti, maga és a felesége, de még a gyerekeik is. Nincs kényszer, maga dönt. Mindent megértett?

Tisztességes
magyar
nevek

– Értettem, százados elvtárs.

Konrádék a belvárosban, egy Oskola utcai, égszínkékre vakolt kétemeletes házban kaptak szolgálati lakást.

A félköríves, balkonos szoba ablakai a Tisza, a híd felé néztek, a gangon a vaskorlára aggatott, zöldre mázolt virágosládákban fürtös muskátli virított.

Kombinált
szobabútor

Kicsi idő elteltével már bútort is vásároltak: sötétbarnára pácolt, kombinált szobabútort, gömbölyített sarkú, kétajtós nagyszekrénnel, négy darab fatámlás, zöld kárpitos széket a kihúzható fedelű asztallal, azzal rendezték be a nagyszobát, a kihúzható rökamié, az üvegezett fejrészbe szerelt két villanykörtével, a két kis éjjeliszekrénnel és a tükrös, fiókos szekrénnel a kisebbik szobába került.

Forró, esőtlen nyár volt, mintha soha nem akart volna vége szakadni a júliusnak. A fővárosban ünnepélyes keretek között, Avery Brundage, a Nemzetkö-

zi Olimpiai Bizottság elnökének részvételével a nyolcadik szabad augusztus huszadika tiszteletére felavatták a Népstadiont, olyan hatalmas és olyan gyönyörű, beleferne csaknem az egész városunk.

Az egykeresős családmódel helyébe fokoza-tosan a dolgozó nő ideálja lépett

Gizellát a tanácsi megbízottak szeptemberre Újszegeden helyezték el tanító-nőként, elsőöket oktatót, írás és olvasás, az úttörőcsapat munkáját is segítette, mint a nevelőtestület legfiatalabb tagja, mindennap a folyó fölött sétált át, nézte a sárga-barna vizet, ahogy egyre több lecsupasztított ágat, vaskos uszadék-fákat bukdácsoltatott keresztül a városon.

Egy este a gyúródeszkát félretéve, a konyhaasztalra könyökölve odanyújtotta a férjének Márkus Magda levelét.

– Ma jött a postás.

Az özvegyasszony a Tarnói Juliról írt, arról a Gizellával egyidős lányról, akit még a faluban varrni tanított, s aki aztán egy éve már Budapesten dolgozott, az óbudai szövőgyárban. Sokáig aztán semmit nem is lehetett hallani róla. A később jövő hír szerint szerelmes lett egy taxisofőrrel, és a Gellérthegy egyik eldugott utcájában a kivilágítatlan, szolgálaton kívüli autóban csókolóztak, amikor egy magas fallal elkerített villából két bőrkabátos ember jött elő. Kiszállították őket, úgy, hogy rögtön a falhoz kellett fordulniuk, magásra tett kézzel. Külön vitték el őket, nem is találkoztak már többé. A Tarnói Julit pedig a válás után kitelepítették, valahová a Nagykusnágyba, Kunhegyes közelébe, kémkedés volt a vád, egy majorba kellett költöznie, csak ennyit írhatott haza, azt se hivatalosan.

– Olyan nincs, hogy valakit egy csókolózásért kitelepítsenek, ugye? – kérdezte Gizella.

– Nem kell mindent elhinni, amit mondanak. Ha azt a lányt tényleg kitelepítették, nem csak elszökött valakivel a falutokból, akkor annak biztosan volt más oka is.

Konrád Sándor fél évig a városszéli laktanyában szolgált, aztán, már vállalapos, antantszijas zászlósként, átirányították a határsávban megkezdett titkos építkezésekhez.

A Békekölcsonjegyzése kötelező volt

A Jugoszlávia irányából várható támadás miatt az ország politikai és katonai vezetése még 1952 februárjában rendelte el a déli határsáv fokozott védelmét: a hivatalos költségvetésekben nem szereplő s vélhetően a Terv- és Békekölcsonökből finanszírozott s több mint három évig fennálló, hat déli megyén át húzó-dó, tíz-huszonöt kilométer mélységű és Szegedtől az Őrségig húzó-dó, összesen hatszázharminc kilométer hosszú védelmi rendszer a határsávban magába foglalta a biztosítási övet, a fővédőövet és további védőövet, az egyes övek mély-sége tíz-huszonöt kilométer között változott. Több mint háromszáz település kö-zel háromszázezer lakója tartozott ebbe a kiszélesített határsávba, ahol csak kü-lön igazolvánnyal lehetett közlekedni. Zalában és Baranyában egész falvakat tele-pítettek ki a területről, olykor egy éjszakát se adva az összepakolásra, aztán már vitte is őket a vonat a Hortobágyra. Az erődrendszer alapját elsősorban a vasbeton építmények, harckocsi és gyalogság elleni akadályok képezték, a védelem ge-rincét a zászlóalj- és századvédőkörletek erődítményei jelentették, géppuskafész-kek, tankcsapdák, gyalogsági árkok, melyek a műszaki záruk és védelmi vonalak előtt kétszáz, kétszázötven méterre, illetve azok mögött helyezkedtek el.

A Magyar
Nép-
hadsereg
állandó
létszáma
kétszáz-
ezer fő volt,
mozgó-
sítással
nyolcszáz-
ezer fő

NSZK-
Magyaror-
szág: 3:2

Konrádék csaknem egy éven át egy bordás kerekű, vászontetős terepjáróval indultak útra hajnalonta, hogy milyen messze és pontosabban hová mentek, azt a legnagyobb titokban tartották, még otthon se beszélt róla, járták a védelmi rendszerhez tartozó létesítményeket, hivatalosan a tűzérséghez tartoztak, de politikai foglalkozásokat tartottak a kihelyezett állománynak. Konrád zászlós az elkerülhetetlenül bekövetkező háborúról beszélt, s arról, hogy a nép hadserege kétszáz ezer főből áll, de szükség esetén a fiatal magyar népi demokrácia nyolcszáz ezer katonát tud hadrendbe állítani, a harcnak nincsenek ünnepnapjai és szünetei, aki a népet szolgálja, tudja, mit jelent a szüntelen készenlét.

Kora reggel már a kapu előtt várta a kocsi, a legtöbbször éjszaka volt, mire hazaért, nem maradt kedve már beszélgetni sem.

Március tizenharmadikán Budapesten életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték Péter Gábort, az Államvédelmi Hatóság volt vezetőjét. Ebben az évben, 1954 májusában a Grosiccsal, Puskással, Hidegkútival, Bozsikkal és Cziborral felálló magyar futballválogatott nem kevesebb, mint hét gólt rúgott az angol nemzeti csapatnak a Népstadionban, úgy, hogy közben csak egyet kapott. Viszont július negyedikén, amikor Bernben a magyar aranycsapat a Német Szövetségi Köztársaság válogatottjával szemben három-kettő aranyban elveszítette a világbajnoki döntőt, Budapesten utcai tüntetések zavarták meg a rendet.

Ezen a nyáron is, mint az előtte levő években, a szabadság idejére Sándor és Gizella hazautaztak az aratásra, előbb rövid időre Márkus Magdához, aztán több napra is Kovatsitsék falujába. Gizella megtanulta, hogyan kell a kévétet kötni, hogyan kell mezítláb járni a friss tarlón, és hogyan kell hallgatni a kiüresedő cséplőgépet hangját. Sándor egyenesen állt a mázsánál, még mosolygott is, pedig két zsákot raktak a vállára, a puha föld besüppedt a sarka alatt.

Ekkoriban, egy meleg szombat délutánon csináltatták a Széchenyi tér közepén lévő műteremben azt a fotográfiát, amelyet aztán a kombinált szekrény tetejére állítottak.

Mosoly album, kitámasztható, ezüstsínű keretben, Apa Apukája kissé hátrébb húzódik, de így is az újdonsült felesége fölé tornyosulva, védelmezően és megbízhatóan figyel, Apa Anyukája kibontott hajjal, szépen fésülve, a gömbölyített nyakú blúzban, rúzzsal, távolba vesző tekintettel néz a messzeségbe, akár csak a tíz évvel korábbi filmekben a színésznők, a Karády Katalin; mind a ketten ugyanabban az ünneplő ruhában voltak, mint amelyben aztán a csikorgó hidegségű téli estén végigsétáltak a Belváros fái alatt, majd a rájuk boruló lágy, illatos sötétben a színházban is üldögéltek.

Odafent, az Orfeumot mutató színpadon egyébként a szerelmesek civódása után egyszer csak egy tábornok kíséretében megérkezett a hercegnő is, akiről a fátyol fellebbentése után kiderült, hogy a Miska pincérnek rendkívül jó barátja volt, tekintve, hogy Cilike néven hajdan maga is énekelt az Orfeumban, mi több, olyan sikereket aratott, hogy a róla elnevezett Csárdáskirálynő-babákat még ma is árulják a vendégeknek. Egy Feri bácsi nevű gavallér pedig, aki melleleg hajdan és el nem múlóan Cilikebe volt szerelmes, azt ígérte meg az utazásra készülő Vereczkei Szilviának, hogy hétfőn nekikezdve végre megírja a régen tervezett regényét, azt a nagy művet, amely majd a szerelmesekről és a szerelemről szól. Edvin herceg és Szilvia egymásra licitálva adtak tanácsokat, hogy miképpen bonyolódjon a regény cselekménye, ugyanis mind a ketten a

másik boldogsága végett szerettek volna áldozatot hozni. A vita addig-addig folytatódott, hogy végül Szilvia énekelni kezdett, és amikor Edvin herceg, Bóni gróf és Feri bácsi is bekapcsolódtak, egymásba karolva, kvartettként adtak hírt a szerelem gyötrelmeiről és veszélyeiről.

Az asszony
összetör

Az asszony összetör, megkínozz, meggyötör!

Az asszony tönkretesz! Vigyázz, hogy el ne vessz!

Szilvia pedig ezt dalolta:

Válassz nőt, ki nem veszélyes, válassz nálam szebbet!

Csak ne válassz, veszélyes, sohase sanzonettet!

– Meg kell majd beszélni a munkát, mert még azt se tudom, mennyi hurkát akarnak – súgta Apa Apukája a dal nyomán kitörő tapsolás alatt Apa Anyukájának.

– Hát majd kiderül, ha a Miskák megmondják, mennyi rizst vettek, nem? – kérdezte Apa Anyukája.

– Nem. Az csak az egyik fajtához érdekes. És nem jó, nem szeretem, ha az ember nem tudja előre, mit is akar csinálni.

– Nem jó, ez igaz – bólintott Apa Anyukája.

Csak az úttest fölélő látott, szélfúttá lámpák világitottak az utcán, amikor hajnalban elindultak, a csillagok, ha voltak is egyáltalán odafönt, nem keveredhetek ki a felhők mögül. A csípős szagú katonai autó kivitte őket az újszegedi városszélre, ropogott a fagyott sár a kerekek alatt.

– Kések, húsosteknő, főzőüst, törlőruha? – kérdezte Apa Apukája.

– Minden a legnagyobb rendben, böllér úr! – tisztelgett tréfásan a házigazda.

– Szervusz, Sanyikám! – rázta meg Apa Apukájának a kezét a Laposa Miska. A disznót felesbe ők hizlaltatták itt a városszélén, s ők hívták Konrádot segítségnek. – Most már nyugodt vagyok.

– Na, azért az itteni késekben nem bízom! Elhoztam a sajátjaimat. Anélkül egy tapodtat sem – bólintott Apa Apukája.

– Meg a kisüsti – állt az újonnan érkezettek elé a háziasszony. – Csak hogy jól kezdődjön a nap.

Nem él
jobban
Kínában
sem a kínai
császár

– Nem él jobban Kínában sem a kínai császár, Mer amikor a szívemre a búbanát rászáll... – énekelte a mutatóujját rázva Apa Apukája. – Tegnap ugyanis a színházban voltunk, jelesül a Csárdáskirálynőn.

– Ez után a kisüsti után az a kínai császár is megnyalná az ujját!

– Megnyalná. Ha megnyalhatná!

– Hajmási Péter, Hajmási Pál, A barométer, esőre áll.

– Az hiányozna ide, egy kis eső.

– Egy kis rántotta volna, ha jól lesz hirtelenében.

– Jól befűtöttek itt a konyhában, az már biztos. Látom, forr a víz is.

– Krumplit tettünk föl. Tudtad, hogy vannak, akik még varázsolni is tudnak a krumplihéjból? Vagy ha nem varázsolni, de jósolni: nézik a héjakat, meg nézik a böhöm krumpliszemeket, megmondják a jövőt.

– Nem varázslat kell ide, hanem szakértelem. Tanult mesterember. Isten neki, nézzük meg azt a malacot!

– Hányan fogjuk meg?

– Elég lesz, ha ketten, de csak ha az egyik én vagyok. És ha mindenki azt csinálja, amit mondok.

– Igenis, főnök úr!

A szabad-
fogású
birkó-
zásban a
büntető-
állásban
a támasz-
kodó kéz
keresztül-
húzása,
a test
hanyatt
fordítása a
malac-
fogás

– A Miska megfogja a disznó bal hátsó lábát, a has alatt átfeszítve felemeli, hogy az állat az oldalára dőljön. A többit elintézem én. Na, hallom, a disznó már sejti, hogy mi vár rá.

– Azt nem tudom, hogy sejti-e, de az biztos, hogy reggel óta sír.

– Hát akkor ne sírjon hiába.

Megvirradt már, előbb odafönt, a mindaddig oly vigasztalanul palaszürke égen felszakadtak a felhők, imbolygó, sejtelmes hullámokat, érthetetlen jeleket rajzoltak a látóhatárra, aztán még alig észrevehetően, de elvált a levegőtől a föld és a földtől a levegő, sápadtan elő-előbukkant a nap.

Amikor az ólból kicibált, sivalkodó, vergődő disznó megadta magát, és a leterített szalmára hengeredett, Apa Apukája a feje mögött rátérdelt a lapocka tájára, fél térdével leszorította, jobb lábával pedig az álla alatt a nyakát feszítette ki, és a hegyes, éles, keskeny pengéjű szúrókést a nyakrész közepén, a szegycsont irányába belesúrta. Egészen a famarkolatig tolta, aztán meg is fordította, hogy így a nyakban az ütőeret átvágja, persze csak óvatosan, hogy a gégét ne szakítsa fel, hiszen akkor a véres hurkához szükséges vért az állat kiköhögéné, kárba veszne az egész. Intett Apa Anyukájának, és mire kihúzta a kést, már ott is volt a seb alatt egy nagy, piros vándling, benne kevés sóval, hogy arra folyjon mind, ami csak kijön, kavargatni kell folytonosan, hogy meg ne alvadjon.

– Most már elhallgatsz.

Sötétvörös, szinte lilásan habos volt a vér, éppen olyan színű, mint a nehéz bársonyfűgöny a színházi előadásban.

– Elengedheted már – bölintott. – Ez többet már nem rugdalózik.

Ő maga is felállt, összenevettek a Laposa Miskával.

– Na, most jöhet az a második kisüsti!

A kivérett, élettelen disznó testét az udvar közepére húzták, hanyatt fektették, és befedték rozsszalmával, úgy, hogy előtte a lábait, mintha csak papucslot adtak volna rá, gondosan körbecsavarták száraz szalmával, aztán gyűjtötták meg az egészet, hadd pörzsölődjön le a szőr. A levakarás és forrázás, a vakaróval, kefével való csutakolás után Apa Apukája két acélhorgot vágott a disznó hátsó csülkeibe, abba láncot fűztek, és a Laposa Miskával felhúzták az állatot az udvar oldalánál álló keresztfára.

A végbelétől kezdve a két comb közepén áthaladva Apa Apukája átvágta a testet a medencecsont közepéig, majd, szakavatott mozdulatokkal haladva lefelé, a hasfal és az oldalas közepén végigvágta a szalonnát a disznó álláig. A gyűrűs nyelvű bárdjával átvágta a medencecsont közepét, a hasfalat a szegycsont porcogójáig késsel hasította tovább. Gyorsan, de óvatosan dolgozott, nehogy felsértse a beleket. A farokrésznél körbevágta a végbelet, marokra fogva lefelé húzta, majd elnyeste a húgyhólyagot összetartó ínszalagot, és leeresztette a végbelet egészen a gyomorig. Bal kézzel kiemelte a hasüregből a beleket, átvágta a gyomor végénél a nyelőcsövet, és az egészet egy mosóteknőbe rakta, hiszen fel kell bontani, levenni a lépét, óvatosan levágni a májról az epét, a beleket pedig hideg vízben jó alaposan kitisztítani.

– Húha, ennek aztán van szaga!

– Mit tehetünk, ha egyszor ilyenek vagyunk.

Amikor a szegycsontot és aztán a rekeszizmot is átnyisszantotta, és elmetszette a gerinccsigolyán lévő szívgyökeret, kiemelte a tüdőt a májjal, a gégével és a nyelőcsővel együtt, egyenként akasztotta fel a belsősegeket, hadd csurogjon le

A vért
kevergetni
kell

A vég-
belétől
kezdve
kell
átvágni
a testet

szabadon a víz és a vér. Végigvágta a faroktól a hátrész közepén a szalonnát egészen a fejéig, majd a bárdal, a gerinccsont közepén haladva, az egész testet a fejfelé együtt kettéhasította.

A disznó
se ismerne
magára

– Na, akkor ezzel megvolnánk. Már ez a disznó se ismerne magára. Jó vastag szalonnája van.

Mielőtt azonban továbbhaladt volna, hogy a combot, lapockát, szalonnát megformálja, lefűrészelje az oldalast a karajról, levegye a dagadót, a szűzpecsenyét, a béltisztító teknőben félretett, bugyborékosan fehérítő belekkel kezdett foglalatoskodni.

– Kipucoltátok belőle a szart? – kérdezte az asszonyokat.

– Kitisztítottuk, amennyire csak lehetett – mutatta Apa Anyukája.

Apa Apukája darabokra szabdalta a vékonybelet, egy fakanál nyelére húzva kifordította, aztán a teknő sarkán egy kisebb kés hátával simára kaparta.

– Sós-ecetes vízben ázzon a töltésig – mondta az asszonyoknak. – A vastagbélre meg a kétszeri mosások után vöröshagymás, sós-ecetes langyos víz kell.

Kifordította a gyomrot is, kifejtette a recés részét.

– Szépen haladunk, én mondom, Miskám, délutánra olyan sajt lesz ez, hogy még az utcai ablakba is kiakaszthatod, a csudájára járnak.

– Ide csak ne járjanak.

– Az is szép volt, amikor Szilvia és az Edvin közjegyzőt rendeltek a házasságukhoz, ugye? – kérdezte Gizella Konrádot. – És aztán a Szilvia mégis el akart utazni Párizsba, mert elhitte, hogy az Edvin csak játszik vele, az Edvin pedig ezért el akarta venni a Stázi grófnőt...

– Szép volt – bölintott Apa Apukája. – De miért mondod most ezt?

– Mert aztán együtt énekelték, hogy Túl az Óperencián, boldogok leszünk!, Túl az Óperencián, Csókra éhezünk! A boldogságra vágytak, arról szólt ez a dal.

Csókra
éhezünk

– Arról meg a csókról.

– Hiszen tudod, Sándor, minden ember a boldogságra vágyik.

– Tudom – bölintott Apa Apukája. – Van valami baj?

– Nincs – rázta meg a fejét Apa Anyukája. – Megyek, átmosom még egyszer a beleket – lépett el a férje mellől, de aztán még visszafordult. – Vagy tudod, mit?

– Nem tudom.

– Emlékszel arra, amikor a Bóni meg a Stázi énekeltek? Te rongyos élet, te rongyos élet! Mitől tudsz olyan édes lenni, mint a méz?

– Emlékszem – mosolygott Konrád Sándor. – Hogyne emlékeznék. Van valami gond?

– Semmi – mosolygott vissza Gizella. – Egyszerűen csak jókedvem van. Tudod, mondtam neked tegnap este is: boldog vagyok.

A sonka először a páclébe megy, mondta Apa Apukája. Koriander, feketebors, őrölt szegfűbors, majoránna, fenyőmag, babérlevél, vöröshagyma, salétromsó, só, víz. A disznó két hátsó sonkáját tiszta konyharuhával szépen letörölgette, aztán a bőrös felével tette a nagy bádogdézsába, a felforralt és kihűtött páclével öntötte le, úgy, hogy teljesen ellepje. Egy hónapig kell ennek itt állnia, persze közben naponta egyszer-kétszer tanácsos megforgatni is, mindenhol itassa át a lé, nehogy elkezdjen rohadni. Aztán, ha letelt az idő, eljövök, kivesszük a pácléből, bő hideg vízzel lemossuk szépen, és ki kell akasztani valami szellős helyre, hadd szikkadjon.

– Gyönyörű – bólogatott Laposa Miska.

– Majd amikor másfél hétig érlelődik a hideg füstön és már szép piros lesz, akkor mondhatod, hogy gyönyörű. Most meg nézzük meg, mit mutat a malacunk, milyen kolbászt csinálhatunk.

A nagyjából csikokra vágott kolbászhúst, vagyis a hártýáktól, inaktól megtisztított tarját, a felkockázott szalonnát, lapockát, dagadót, combot a nekigyürkőzött férfiak ledarálták egy nagy lyukú húsdarálón, egy magasabb falú húsos tekőben összegyúrták a fűszerekkel, borssal, fokhagymával, pirospaprikával, benzoinkummal, sóval, majd a gépeket átszerelve, a daráló helyébe a töltöt csavarozva a vékonybélbe töltötték, vigyázva, hogy csak olyan kemény legyen, hogy a bél fala ki ne pukkadjon.

Laposa Miska trikóra vetkőzve hajtotta a töltöt, csöpögött a homlokáról az izzadság, Konrád igazította a belet, Gizella feladata pedig az volt, hogy egy nagy varróúvel szurkálja ki a légbuborékokat, ott, ahol a belet nem töltötte ki eléggé szorosan a hús.

– Hiszen úgyis a varróú volt az igazi mesterséged, nem igaz?

– Nem igaz.

– Tessék, ez meg mehet egyből a sütőbe, az ebédünkre már nem lesz gond.

– Jövőre csinálhatunk majd szalámit is.

– Szalámit?

– Hát persze. Nem ördögösség az. Csak arra kell vigyázni, amikor a vastagbélbe töltjük, hogy az könnyebben reped. Ezért is jó beáztatni előtte hideg vízbe, hogy rugalmasabb legyen. Meg aztán azt már spárgával kell elkötni, kétszer-háromszor is elcsomózni, nehogy kicsússzon, és keményre, feszesre tölteni, hogy sokáig elálljon.

– Jövőre? Ki tudhatja azt, hogy jövőre hogyan leszünk? – hajolt közelebb Konrádhoz Gizella.

– Már megint milyen furcsán beszélsz. Mint az előbb, a boldogságról. Te belenyaltál talán a kisüstibe, mint a kínai császár?

– Tudod, hogy én soha nem iszom.

– Hol leszünk? Ugyan már! Hát itt leszünk. Van valami baj?

– Baj? Nem, az nincs egyáltalán. Azt hiszem, nincs baj. Nem is akartam mondani, amíg nem biztos. Csak éppen úgy tűnik, hogy jövő ilyenkorra majd meg kell gondolnunk, hogy milyen böllérkedést, milyen segítést vállalsz, mert ha nem tévedek, akkor már hárman leszünk.

Vereczkei Szilvia, a sanzonett, aki a fényes bálon cselből Kaucsiánó grófnénak, a Bóni gróf feleségének adta ki magát, Edvin herceg karjába simult, s együtt énekeltek boldogan:

„Ó, ez édes pillanatra régen várunk már!

Nincsen két boldogabb ember nálunknál.

Angyalok, ha ránk lenéznek sugdossák:

Lám, lám a földön is van égi boldogság!”

Gizella éppen a várandósság hatodik hónapjába fordult, amikor Budapestről távirattal csengetett a postás: meghalt Aliz néni.

A temetés a Kozma utcai köztemetőben, hagyományos szertartásrend szerint, szerdán, délután egy órakor.

A távirat megérkezésének éjszakáján Gizella a szüléséről álmodott.

Álmában hirtelen ébredt fel, kábán, nedves halántékkal, hogy nem is tudta, hol, milyen ágyon fekszik, s jó néhány pillanattal később értette meg, hogy alig-

Nagy lyukú
húsdaráló

A felszabaldító Vörös Hadsereg által megtervezett nők miatt hozott abortusz törvény 1952 végéig volt érvényben, 1953 február 1-jétől az úgynevezett Rátkó-törvény drasztikusan szigorította a magzat elvetetésének lehetőségét

hanem már a kórházban van, de hogy mikor és miként került be oda, arra sehogyan sem emlékezett. Fehérre mázolt vaságyon feküdt, fertőtlenítőszagú volt az ágyneműje, és kemény, kényelmetlenül magas a párnája, sokszor mosott pecsét vöröslött rajtuk, a betűket nem tudta kiolvasni, de a kör közepén világosan látszott a vörös kereszt, vagyis kétség se fért hozzá, hogy a kórházban van, nyilván a szülészeten. A fehérre meszelt, üveges ajtajú szobában mégis teljesen egyedül volt, még csak hangokat se hallott a folyosóról vagy távolabbról. Csak valami egyenletes, tompa zúgás szűrődött be az ajtón kívülről, mintha egy nagy gép dolgozna, de távol, sok fallal odébb, majd hallkan, alig kivehetően nevetés is hallatszott, vagy csupán a szél fúj, hiába fülelt, ezt nem tudta eldönteni. Felkönyökölve figyelt, a zúgáson gondolkodott, amikor anélkül, hogy bármi görcs jelezte volna, hirtelen lepte meg a szülés. Könnyedén, fájdalom és vajúdás nélkül, gyorsan hozta a világra a kisbabáját, egyszerűen csak megérezte, hogy jön, és máris kicsusszant belőle, érezte a nedvességét, lenyúlt érte a lába közé, és magához ölelte. Gyönyörű kislányt szült, akiben csupán az volt a különös, hogy az egész testét szürkésbarna, puha, rövidke szőr borította, és a fenekénél aprócska, hajlékony, pikkelyes farkacska tekergett, olyan gyorsan és izgatottan, mintha önálló életet élne.

Pikkelyes
farkok

Gizellában ugyan felöltött, hogy akár undorodhatna is ettől a különös faroktól, ám ez még csak elsuhanó érzés se volt, mert amint a testén érezte a kislányát, forrón és szétáradóan az egész testében érezte a szeretetet: magára fektette a babát, és csak az ujjai hegyével, óvatosan simogatta. Észre se vette, hogy mennyi idő telhetett el így, mint ahogyan azt se tudta, hogy a kislány fogakkal született, ám amikor a közben bejövő fityulás nővérek a mellére adták, hogy megszoptassa, érezte, ahogy a csecsemő fájdalmasan megharapta a mellbimbóját. Arra gondolt, milyen kár, nem így kellene történnie, hiszen annyira szereti a kislányát, annyira, hogy egy harapás ezt a szeretetet úgysem ronthatja el, mégis felébredt a fájdalomtól.

Nézte a mennyezeten mozgolódó árnyékokat, hallgatta az órakattogást.

Kopog az idő, mély és magas, szakadatlanul, mintha kövek kocognának, hullámokat verne a hang.

Mellette feküdt a férje, arcát a párnába fúrta, meg se moccant, csak hangeszen szuszogva aludt.

Aliz néni temetésére végül is nem utaztak fel a fővárosba.

– Furcsa, hogy soha nem mondtad – hajolt reggel a teája fölé a konyhasztalnál Konrád. Egyenruhában volt, éppen csak visszafordult, sietett, mert a terepjáró már lent várta a ház előtt. A teát a fürdőszobai mosdóba, hideg vízbe állította, hogy kihűljön a vastag falú, pöttyös bögre. Minden reggel ebből a bögréből, ebből a füles pohárból ivott, a tea lemoshatatlan barna csíkot festett a belső oldalára.

– Mit nem mondtam?

– Ezt a Kozma utcát. A zsidóságot.

– Mert mi nem is vagyunk zsidók, csak ők – felelte Gizella.

Több mint hároméves építkezés és fenntartás után, 1955 októberében, amikor már senki, még a legfelsőbb politikai és katonai vezetés sem hitt a dél felől, Jugoszláviából várható katonai támadásban, a határőrség erőinek bevonásával megkezdték a déli védelmi rendszer műszaki határvédelmének a felszámolását.

Csak ők
a zsidók